

Sammanfattning VA-översikt

Del 1 VA-översikt

Detta projekt har medfinansierats genom statsstöd till lokala vattenvårdsprojekt förmedlat av Länsstyrelsen i Kronoberg.

Postadress

Box 74
28522 Markaryd

Besöksadress

Drottninggatan 11
285 31 Markaryd

Telefon

0433 – 72 000

Webb / E-post

www.markaryd.se
info@markaryd.se

Organisations nr.

212000-0654

Giro

Plusgiro: 348 24-3
Bankgiro: 279-5706

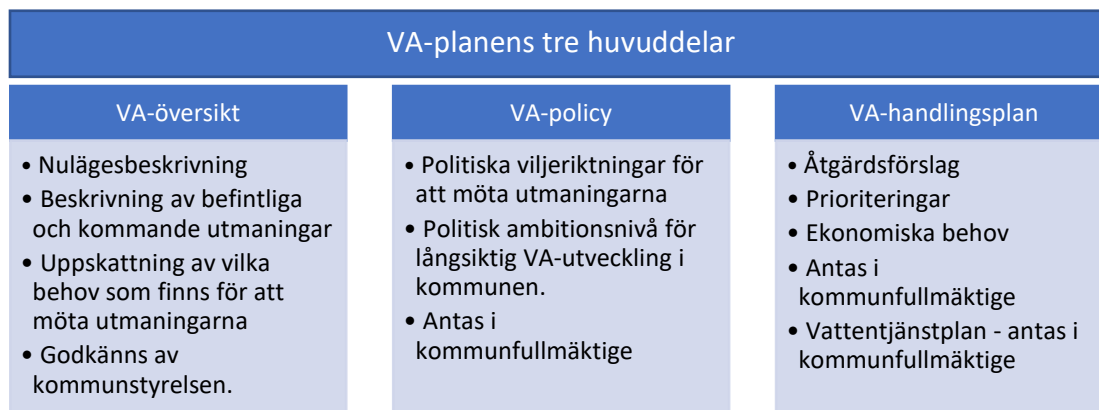
1. Sammanfattning

VA-försörjning, det vill säga dricksvatten och avloppshantering kan ske antingen genom enskilt VA eller gemensamt inom VA-kollektivet. För enskilt VA ansvarar fastighetsägaren för kvaliteten på sitt dricksvatten samt för att avloppsanläggningen följer de krav som finns i lagstiftningen så att den inte påverkar människors hälsa eller miljön på ett negativt sätt. Kommunen har tillsynsansvar på enskilda avloppsanläggningar.

Kommunen har ansvar för den gemensamma dricksvatten- och avloppsförsörjningen som huvudman för VA som förvaltar och utvecklar VA-kollektivets anläggningar. VA-kollektivet består av alla fastigheter och verksamheter som är anslutna till den gemensamma dricksvatten- och avloppsvattenförsörjningen och som betalar en VA-taxa. I vissa bostads och verksamhetsområden i tätorterna finns även en gemensam hantering av dagvatten. VA-taxan ska finansiera VA-verksamheten för underhåll, investeringar och utveckling av de gemensamma VA-anläggningarna för dricksvattenförsörjning, rening av avloppsvatten (också kallat spillvatten) och omhändertagande av dagvatten. VA-taxan beslutas årligen av kommunfullmäktige.

Det finns ett flertal lagar som styr och sätter krav på VA-försörjningen som kommunen i egenskap av VA-huvudman och samhällsplanerare behöver följa. Lagen om allmänna vattentjänster (LAV), miljöbalken (MB) och plan och bygglagen (PBL) är tre viktiga lagrum som kommunen behöver ha god kännedom om. I EU beslutades det 2000 om ett ramdirektiv för vattenkvalitet i Europa, det så kallade vattendirektivet som ställer krav på Sverige att uppnå god ekologisk och kemisk status i vattendrag, sjöar, kustvatten (ytvatten) och grundvatten. Detta har inarbetats i ovan nämnda lagar vilket ställer krav på kommunerna att i sin tur förbättra reningen av avloppsvattnet och dagvattnet innan det når ytvattnet och att skapa starkare skydd för grundvattnet. I Sverige har fem vattenmyndigheter inrättats för att följa upp och driva på åtgärdsarbetet för att uppnå kraven i vattendirektivet.

Enligt Vattenmyndighetens förvaltnings- och åtgärdsplaner som baseras på den svenska vattenförvaltningsförordningen och Miljöbalken (kap 5) ska kommunerna i Sverige ta fram en VA-plan som beskriver hur miljö kvalitetsnormerna för svenska vattenförekomster ska kunna uppfyllas. Dessutom är kommunerna enligt lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) skyldiga att anordna allmänna vattentjänster inom de kommunala verksamhetsområdena, vilket är områden med nuvarande eller kommande bebyggelse som kräver försörjning av vatten och avlopp (VA) i ett större sammanhang. En VA-plan består av tre dokument som bygger upp stommen i kommunens planering gällande vatten och avlopp, VA-översikt, VA-policy och VA-handlingsplan (se Figur 1).

Figur 1. VA-planens tre olika delar.

Den första delen, VA-översikt, innehåller underlag och information om vilka anläggningar för dricksvatten, avloppsvatten (spillvatten) och dagvatten som finns i kommunen.

Sammanställningen består av de allmänna anläggningarna som ägs av VA-kollektivet och som VA-huvudmannen (Kommunfullmäktige) i kommunen ansvarar för, samt kommunens tillsyn och hantering av enskilda VA-anläggningar.

I Markaryds kommuns översikt finns en sammanställning kring vilka omvärldsfaktorer, lagar och miljömål som påverkar förutsättningarna för VA-försörjningen i dagsläget och i framtiden. Bland annat är det lagar och miljömål som Agenda 2030, Sveriges miljömål, miljöbalken (1998:808), lagen om allmänna vattentjänster (2006:412), plan- och bygglagen (2010:900) och förvaltningsplan och åtgärdsplan för Västerhavets vattendistrikt som påverkar kommunens förutsättningar. Utöver dessa delar påverkar omvärldsfaktorer som samhällsutvecklingen i kommunen gällande befolkningens mängd, ny bebyggelse för bostäder och verksamheter, klimatförändringarna och kommuninvånarnas och verksamheternas vattenförbrukning. De klimatförändringar som kan påverka VA-sektorn är bland annat utmaningar som ökade regnmängder och fler extremhändelser med skyfall eller torka som i sig kan leda till kapacitetsproblem i ledningar, föroreningar i grundvattentäkter eller liknande.

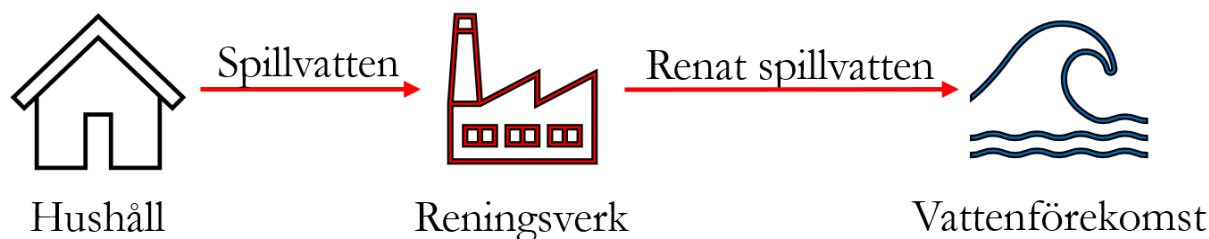
Dricksvatten tas i kommunen från grundvattnet och renas i vattenverket innan det leds vidare till hushållens alla kranar och tappställen (Figur 2). Vattnet i kommunen har en bra kvalitet och det krävs därför inte mycket rening innan det når ledningarna som kopplar samman vattenverket med hushållen. Generellt sett har kommunen också en bra vattentillgång för att förse vidare utbyggnad av samhället. Kommunens vattenverk är generellt i ett gott skick. Några mindre uppdateringar av vattenverken kommer krävas för att upprätthålla skicket och säkerställa deras funktion över tid. Risken för samhällsstörning är stor ifall någon av kommunens vattentäkter får problem med produktionen av dricksvatten. I översikten har det identifierats ett behov av att kommunen tar fram en så kallad nödvattenplan för hantering av plötsligt dricksvattenbortfall samt reservvattenplan där kommunen vidtar åtgärder på sikt för att förstärka redundansen (säkerheten) i dricksvattenförsörjningen. Det kan göra kommunen mindre sårbar så att kommuninvånarna alltid har tillgång till dricksvatten även vid produktionsstörningar.

Figur 2. Grundvatten tas upp från grundvattenmagasin i kommunen och pumpas till vattenverken där kvaliteten på dricksvattnet säkerställs. Dricksvattnet leds sedan i ledningar till kommunens alla hushåll.

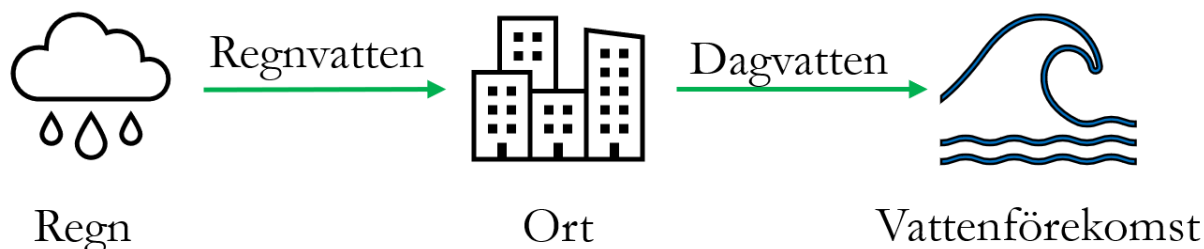
Efter att dricksvattnet har använts för exempelvis diskmaskin, toalett och dusch och rinner ner i avloppet leds det så kallade spillvattnet via ledningar från hushållen till reningsverket (Figur 3). Under vägen till reningsverken passerar vissa ledningssträckor pumpstationer för att kunna leda spillvattnet till sitt mål. I kommunens reningsverk renas sedan spillvattnet genom olika processer innan det släpps ut till en vattenförekomst som ett vattendrag eller en sjö. Kommunens reningsverk är av varierande skick. Ett reningsverk har nyligen renoverats och är därmed i gott skick med endast minimala uppdateringar framöver. Kommunens minsta reningsverk är i tillräckligt bra skick, men det största reningsverket i kommunen är i behov av en stor upprustning

för att bemöta framtida lagkrav för miljön och skapa en bra arbetsmiljö för personalen. För detta reningsverk krävs därmed större investeringar över tid. Vidare har kommunen en mindre infiltrationsanläggning där informationen om dess skick är bristande. Utredningar och eventuella reinvesteringar för att anläggningen ska uppnå lagkraven kommer troligtvis att behövas.

Figur 3. Spillvatten skapas i hushållen och leds sedan via ledningar till reningsverket. I reningsverket renas spillvattnet för att sedan släppas ut i en närliggande vattenförekost.

Den sista nyttigheten som kommunen ansvarar för är dagvatten, alltså regnvatten som faller över tätorten och avleds på ett säkert sätt utan att skada byggnader eller annan infrastruktur (Figur 4). Majoriteten av kommunens dagvatten tas om hand med ledningar under mark där det sedan leds till en vattenförekost, som en sjö eller ett vattendrag. Kraven på omhändertagande av dagvatten har skärpts och omfattar nu inte bara att omhänderta en volym för att inte orsaka översvämningar, utan även att inte påverka vattenmiljön negativt i vattendrag eller sjöar. För att bemöta framtida utmaningar med ökade regnmängder kommer kommunen behöva satsa mer på fördröjning av regnvattnet, vilket innebär att man fördröjer och renar dagvattnet innan det släpps ut till ledningsnätet och vattenförekosten. Fördröjning av dagvattnet kommer på så sätt minska risken för översvämningar även vid kraftigare regn så som skyfall.

Figur 4. Regn faller över den bebyggda miljön där det förorenas och ansamlas då den naturliga infiltrationen ner till marken är borttagen. Det bildas därmed så kallat dagvatten. Dagvattnet leds bort från orterna med ledningar och släpps ut i vattenförekoster som sjöar eller vattendrag.

Ledningarna som tar hand om de tre VA-nyttigheterna, dricksvatten, spillvatten och dagvatten har anlagts under flera årtionden och är därmed av varierande kvalitet. Tyvärr har mycket information om ledningarnas material och ålder försvunnit under åren och det är därför svårt att dra slutsatser kring deras status och skick. Ytterligare information kommer krävas för att kunna säkerställa att förnyelsen av ledningar sker samhällsekonomiskt hållbart och om möjligt i samverkan med annan samhällsviktig infrastruktur som vägar, cykelbanor, utbyggnad av bredband eller liknande. Gamla ledningar har ofta sprickor där grundvatten eller dagvatten läcker in vilket ger onödigt belastning på ledningsnätet, pumpstationer och reningsverken, vilket också kan ge en större driftskostnad för VA-kollektivet.

Inom kommunen finns också ett flertal fastigheter som har enskilt avlopp och egen brunn för dricksvatten. Kommunen har ett ansvar vid bygglovshantering att kontrollera att en bostad kan lösa sin avlopps- och dricksvattenförsörjning på ett bra sätt. I vissa områden finns det flera

fastigheter med enskilt VA i sammanhållen bebyggelse (cirka 10–30 hus) och där kan det finnas en risk att avloppsanläggningarna kan förorena dricksvattenbrunnarna och utgöra en risk för människors hälsa. Många enskilda avloppsanläggningar som har tillrinning till samma recipient kan också utgöra en negativ påverkan på vattenkvaliteten och därmed utgöra en risk för miljön. Enligt 6 § lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) har kommunen en skyldighet att ordna allmänt VA om det krävs i ett större sammanhang och riskerar hälsa eller miljö. På grund av detta krävs bra kontroll över vilka enskilda avlopp man har i kommunen så desras kvalitet kan säkerställas. Annars finns risken att exempelvis ett enskilt avlopp smittar andra fastighetsägares vattentäkter där de tar upp dricksvatten eller att man skadar miljön. VA-översikten tar upp några identifierade områden i kommunen som kan falla under 6 §. Dessa är endast identifierade och mer utredning krävs för att säkerställa om de kräver allmänt VA eller ej.

Ett ytterligare tillfälle där det krävs att kommunen har en bra insikt över sitt VA-system är i händelse av brand. Vid en sådan händelse måste räddningstjänsten kunna få tag på tillräckligt med brandvatten för att kunna släcka elden. Därmed krävs tillräcklig kapacitet i ledningssystemet för att kunna bemöta detta behov och dimensioneringen av ledningar och vattenverk måste ta denna kapacitet i åtanke. Brandposter finns i kommunen utplacerade på strategiska platser för att kunna vara en tillgång för räddningstjänsten. Men för att kunna säkerställa deras funktion krävs ett bra underhåll och tillsyn av brandposterna. Därutöver behöver man efter ett släckarbete ta hand om det vatten som använts av räddningstjänsten. Detta vatten är ofta förorenat och kallas för släckvatten. Lagen om skydd mot olyckor (2003:778) och miljöbalken (1998:080) säger att miljön ska skyddas vid ett olyckstillfälle och det krävs därför att kommunen har en genomtänkt hantering och tillsyn av släckvatten.

Under arbetet med VA-översikten har verksamheten identifierat flertalet utmaningar för framtiden för att kunna uppnå de lagar och miljökrav som skärpts under de senaste årtiondena. De stora investeringar som gjordes på 60- och 70-talet har också snart tjänat sin planerade livslängd och VA-sektorn i hela Sverige står inför reinvesteringar i ledningar och anläggningar. De utmaningar som identifierats har benämnts som behov av en åtgärd. Behoven kan bestå i att samverka mellan avdelningar och förvaltningar för att hitta arbetssätt i vissa frågor men kan också bestå av behov av kunskapssammanställningar eller framtagande av investeringsplaner på längre sikt för att kunna möta de identifierade utmaningarna. VA-planen ska vara långsiktig med en tidshorisont på förslagsvis 0–30 år framåt i tiden. Formulering, prioritering och planering av de åtgärder som behövs för att hantera framtidens utmaningar inom VA hanteras i del 3 av VA-planen, den så kallade VA-handlingsplanen.